

**Programsensorrapport for bachelorprogrammet i norrøn filologi
og masterprogrammet i norrøn filologi**

30.11.2016

Rapport fra: Kristel Zilmer, programsensor i norrøn filologi 2016-2019, rapporten gjelder for kalenderåret 2016.

Sendt til: Programstyret for nordiske fag ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Det humanistiske fakultet, UiB.

Kopi til: Instituttleder Johan Myking, studiekonsulent Signe Nilssen, representanter for fagmiljøet i norrøn filologi.

Bakgrunnen for rapporten

Rapporten tar utgangspunkt i «Retningslinjer for programsensor ved Universitetet i Bergen» (i *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*), programsensormappe for Det humanistiske fakultet, samt programsensoravtale mellom Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier og undertegnede. I avtalen står følgende oppgaver spesifisert for kalenderåret 2016: gjennomgang av eksisterende emneportefølje og programinnhold på bachelor- og masternivå, samt sluttrapporten fra forrige programsensor; vurdering av alternative program som følge av HF2018, nødvendige eller anbefalte endringer og mulige konsekvenser.

Rapporten baserer seg på studieplaner og emneplaner, kopi av rapporten fra den forrige programsensoren, informasjonsmateriell om HF2018 på nett, epost og møte med representanter for fagmiljøet i norrøn filologi. På møtet 7. november deltok Odd Einar Haugen, Jens Eike Schnall, Helen F. Leslie-Jakobsen, Robert Kristof Paulsen, Florian Schreck, studentrepresentanten Nina Stensaker og studiekonsulent Signe Nilssen. Programsensor er blitt møtt med stor velvillighet og fått tilgang til alle relevante dokumenter.

Rapporten er strukturert på følgende måte: Jeg redegjør først kortfattet for synspunkter lagt fram i den siste programsensorrapporten. Videre gir jeg en gjennomgang og evaluering av programinnholdet og emnene i bachelor- og masterprogrammene. Deretter kommenterer og vurderer jeg foreslåtte endringer og mulige konsekvenser i forbindelse med HF2018.

I Rapport fra forrige programsensor

Rapporten for kalenderåret 2015 legger størst vekt på evaluering av eksamensordningene og vurderingsformene. Programsensoren Karl G. Johansson vurderte flere eksamensbesvarelser i emnene NOFI101 og NOFI210/NOFI302. I det første tilfellet fikk sensoren informasjon om karakter på forhand, i det andre tilfellet ikke. Programsensorens vurdering sammenfalt i stor grad med de faktiske eksamensresultatene, med unntak av at han med hensyn til NOFI210/NOFI302 etterlyste en viss nivåddifferensiering. Dette måtte etter hans syn bety at det ble stilt noe høyere krav til kandidaten som tok eksamen på MA-nivå.

Rapporten kommer i tillegg inn på bruk av prøveforelesning og semesteroppgaver med justerende muntlig, og programsensoren diskuterer fordeler og ulemper ved ulike eksamensformer. Ifølge sensoren er skoleeksamen ikke den best egnede vurderingsformen på MA-nivå. Av andre momenter foreslår programsensoren noen forbedringer som kan gjøres i informasjonsformidlingen på nett. Avslutningsvis sammenfatter programsensoren sitt arbeid med programevaluering i perioden 2013-2015 og framhever den omfattende revisjonen av programmene i 2014. Som konklusjon skriver han: «De reviderade programmen bör nu få frid att arbeta vidare med de studieplaner som upprättats och bygga upp intresset bland studenterna för att följa studiet i norrøn filologi vid Universitetet i Bergen».

I gjennomgangen nedenfor vil jeg vende tilbake til enkelte punkter fra denne rapporten.

II Studieprogrammene i norrøn filologi på bachelor- og masternivå

Bachelorprogrammet og masterprogrammet i norrøn filologi ved UiB bygger på et bredt filologi-begrep i tråd med en lang nasjonal og internasjonal tradisjon. Målene for BA-studiet vektlegger «ei grundig innføring i det norrøne språket og den norrøne litteraturen [...] i eit vidare kulturelt perspektiv». På masternivå fokuseres det tilsvarende på språklige, litterære og kulturhistoriske emner, og studiet har som mål «[...] å formidle vitenskapleg teori og metode og historia til faget», noe som skal styrke selvstendighet og kritisk holdning hos studenter. Den generelle evalueringen av programmene er at deres oppbygning og innhold står i samsvar med de overordnede målene.

A. Studieplanene

Studieplanene (tilgjengelige på nett) er gjennomarbeidede og lett forståelige, og de gir en systematisk oversikt over oppbygningen av og innholdet i programmene. BA- og MA-programmene framstår som studieprogrammer med en klar faglig profil og god bredde. Læringsutbytte (definert som kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse) er formulert i tråd med kravene i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og samsvarer målene for studieprogrammene. Læringsutbyttebeskrivelsene er som forventet overordnede og åpne, men samtidig i tilstrekkelig grad fagspesifikke. Jeg vil likevel anbefale at beskrivelse av generell kompetanse tydeliggjør hvordan den oppnådde (norrøn)filologiske kompetansen også har relevans for og overføringsverdi til andre fagfelt og områder, blant annet med hensyn til yrkesvalg og samfunnsliv. En finner relevant informasjon i studieplanene under rubrikken «Relevans for arbeidsliv» og ellers på hjemmesidene, men noen momenter kan med fordel synliggjøres som del av generell kompetanse. Dette vil ikke minst være nyttig for studenter som ikke satser på videre studier i norrøn filologi på master- eller PhD-nivå, men kommer til å anvende sine kunnskaper og ferdigheter på selvstendig vis i ulike andre situasjoner. Dessuten er læringsutbyttebeskrivelsene ment som kommunikasjon til samfunnet generelt.

Når det gjelder konkrete formuleringer, kan en spørre om «kan nytte sin kombinasjon av fag i spesialisering og frie studiepoeng i vidare utdanning eller yrkesplanar» (i studieplanen for BA) egentlig er en generell kompetanse. Slik formuleringen er, kan det oppfattes som en mulighet etter fullført studieprogram, ikke oppnådd kompetanse. Videre kan det framstå som uklart for en potensiell student eller annen interessert hva som menes med skolefag når det er sidestilt med språkfag, historie- og kulturfag i oversikten over anbefalte valgemner: «Studenten kan velje emne innanfor skulefag, språkfag, historie- og kulturfag, estetiske fag eller andre fag...» Ellers er studieplanene tydelige og presist formulerte. I forbindelse med «Undervisningsspråk» og «Tilrådde forkunnskapar» står det at studentene bør forstå norsk, dansk og svensk, men at deler av undervisningen kan bli gitt på engelsk. I samtalen med fagmiljøet ble krav til språkkunnskaper tatt opp til diskusjon, og det vil jeg kommentere nærmere nedenfor.

Med tanke på økt fokus på internasjonalisering i høyere utdanning, er det positivt at studieplanene synliggjør muligheten en har til å ta deler av studiet i utlandet, og at det gis konkrete opplysninger om hvilke studiesteder som kan være spesielt aktuelle. Norrøn filologi ved UiB framstår i tillegg selv som et internasjonalt mål for utenlandske studenter som søker seg til Bergen.

B. Emneportefølje og emneplanene

Emneplanene (tilgjengelige på nett) viser generelt godt samsvar mellom målene og innhold på program- og emnenivå. De dokumenterer logisk progresjon og god variasjon i studiene. Mål, innhold, forkunnskaper, læringsutbytte, arbeidskrav, undervisnings- og vurderingsformer er i hovedtrekk tydelige.

Revisjonen av studieplanene og emnene i 2014 førte blant annet til at noen større fag på 15 studiepoeng ble delt opp i mindre enheter, på 10 eller 5 studiepoeng (som også anbefalt av forrige programsensor). Fagmiljøet forteller at denne endringen har vært en suksess, og at det fungerer godt med utenlandske studenter. Det vurderes nå om det kan være hensiktsmessig å gjøre det samme med noen flere emner. På den andre siden er det viktig å se framtidige revisjoner i sammenheng med eksamensordninger som også må justeres. Et poeng fra studieadministrasjonens side er at en ved bruk av mindre enheter kan ende opp med å måtte ha flere ressurskrevende eksamener i løpet av ett semester.

Emneplanene på bachelor- og masternivå viser tydelig at vurdering skjer i varierte former. På denne måten har en forsøkt å forsikre sammenheng mellom aktivitetene underveis og eksamensform. Fagmiljøet er likevel klar over og innstilt på at de må revidere eksamensordningen i flere emner. Studieadministrasjonen informerer om endringer som er på gang på fakultetsnivå, med nye utfyllende regler om eksamensordning ute på høring. Det vil i så fall ikke lenger være lov å velge mellom flere ulike vurderingsformer i et emne, men en kan ha egne vurderingsformer knyttet til ulike emnekoder. Den foreløpige konklusjonen er at fagmiljøet må diskutere saken videre, for å avgjøre hvilke vurderingsformer som blir stående i hvilke emner. Programsensor kan delta i denne diskusjonen.

Ett sentralt diskusjonspunkt gjelder opplysninger som emneplanene gir om obligatoriske og anbefalte forkunnskaper. Under «Krav til forkunnskaper» står det ikke oppgitt noe om språklige eller faglige krav, mens «Tilrådde forkunnskaper» spesifiserer hvilke fag som utgjør grunnlaget for et emne. Fagmiljøet informerer at dette i praksis kan få og har fått uheldige følger som i verste fall går ut på kvaliteten i tilbudet og forventet læringsutbytte. Det har skjedd at ansatte har måttet omarbeide undervisningsopplegg rett før studiestart når det har vist seg at deltakerne ikke forstår et skandinavisk språk og/eller mangler grunnleggende kunnskaper i norrønt. Det siste er særlig problematisk med emner der det egentlig er nødvendig med forkunnskaper og erfaring med arbeid med kildetekster. På bachelornivå gjelder dette NOFI108 UNORMALISERTE NORRØNE TEKSTAR, NOFI109 NORRØN DIKTING og NOFI110 NORRØN SKRIFTKULTUR. Problemet er også blitt tatt opp av eksterne sensorer. Den foreløpige konklusjonen er at fagmiljøet må diskutere mulige løsninger, og at en bør legge til informasjon om obligatoriske krav i emneplanene.

Ett dilemma vil imidlertid være at flere utenlandske studenter da muligens ikke lenger møter de obligatoriske kravene. Slik vil faget klare å rekruttere færre interesserte totalt. Angående interesse for studier i norrøn filologi, forteller fagmiljøet nemlig at ulike emner hvert semester tiltrekker flere internasjonale studenter. Emnene som har vært undervist i høstsemesteret 2016, har hatt mellom 6-10 deltakere hvert, og omtrent halvparten er fra andre land. Tidligere erfaringer viser at andelen utenlandske studenter er jevn og høy. Studieadministrasjonen opplyser ellers at høsten 2016 har bachelorprogrammet i norrøn filologi tre registrerte studenter, masterprogrammet har også tre

studenter pluss én student fra nordisk. Når antallet studenter som følger bachelor- eller masterløpet er begrenset, er det avgjørende å satse på noen emner som tiltrekker utenlandske studenter i tillegg. Det vil da være viktig å informere tydelig i hvilke emner språklige forkunnskaper er et krav, mens en i andre emner vil kunne forvente undervisning på engelsk, eventuelt en kombinasjon av nordiske språk og engelsk. I tillegg har en mulighet til å avlegge eksamen på ulike språk.

Av andre overordnede momenter kan en nevne innført krav om obligatorisk frammøte, som fagmiljøet er godt fornøyd med. Dette gir etter de ansattes mening bedre timer, med aktiv studentdeltakelse. Studentrepresentanten kommenterer samtidig at den obligatoriske undervisningen noen ganger kan kollidere med andre obligatoriske emner eller praksisopplegg for de som tar lektorutdanningen. Begge partene mener likevel at det er mulig å finne fleksible løsninger.

Informasjonen fra studentene er ellers at når det gjelder studieløpet, kan det noen semestre være vanskelig å ta 30 studiepoeng i norrønt når det ikke tilbys så mange emner. Her ville det hjulpet med tydeligere opplysninger underveis om hvordan den enkelte kan planlegge og gjennomføre sitt studieløp mest effektivt, for eksempel hvilke emner som kan tas parallelt eller utgjøre et alternativ. På masternivå er det ønske om å kunne ha siste semester undervisningsfri og bruke det til skrivning. Utover det melder studentrepresentanten at studentene er fornøyd med studieprogrammene og setter pris på interessante og varierte emner. De samlede erfaringene fra de ulike emnene varierer noe, blant annet også når det gjelder kommunikasjon om obligatoriske arbeidskrav og (selvvalgt) pensum. Generelt framheves god oppfølging på 200/300-nivå.

Kommentarer til enkeltemner på BA-nivå: En kan tydelig se den faglige relevansen til de ulike emnene og progresjonen i nivåbeskrivelsene. Koblingen til fagmiljøets egen forskning eller faglig utviklings- og formidlingsarbeid kommer også til syne, blant annet gjennom bruk av relevante kapitler i læremidlet *Handbok i norrøn filologi* som inngår som anbefalt pensum i flere emner. Her kan det foreslås at NOFI106 MYTOLOGI også nevner det relevante kapitlet i håndboka under mulige læremidler, siden tilsvarende står spesifisert med andre emner. NOFI112 NORRØN LITTERATUR I OMSETJING bruker formuleringen «fire lengre kanoniske tekster innanfor sjangrane i den klassiske sagalitteratur» i læremiddelomtale, og det kan diskuteres om en mulig underliggende kanontenkning er berettiget i en slik sammenheng. Dette emnet vektlegger ellers det litteraturhistoriske perspektivet, men en kan lure på om dette i praksis er kombinert med en kulturhistorisk tilnærming. NOFI107 NORRØN LITTERATUR OG KULTUR inneholder noen uklare formuleringer under generell kompetanse, for eksempel er det ikke åpenbart hvordan forstå «kan setje seg inn i litterære strukturar på eit breitt grunnlag av ulike sjantrar». Videre stiller jeg meg også her noe tvilende til bruk av ordet «kanon» (se formuleringen: «kan relatere den litterære kanon i norrønt til andre litteraturar»). Ellers vektlegger NOFI107 gjennomgående det litteraturhistoriske og forskningshistoriske i sine læringsutbyttebeskrivelser, mens en kan etterlyse en tydeligere forankring av læringsutbytte i forhold til begrepet «kultur» som inngår i emnenavnet. NOFI110 NORRØN SKRIFTKULTUR – emnenavnet kan gi assosiasjoner til et oversiktiskurs i (historisk) skriftkultur, avhengig av hvor bredt en tolker betegnelsen. Her viser emneplanen at målet og innholdet er knyttet til arbeid med norrøne tekster i kildenær form, først og fremst paleografi og runologi. Dette kunne muligens signaliseres tydeligere gjennom emnenavnet. Under generell kompetanse er det vanskelig å forstå formuleringen «kan arbeide med tekstar også på andre språk i runealfabetet».

Kommentarer til enkeltemner på MA-nivå: På masternivå er det i praksis et variert emnetilbud, med gode muligheter for fordypning og spesialisering. Fagmiljøet bruker de menneskelige og faglige ressursene de har på en effektiv måte og sørger for individuell oppfølging av studentene. Denne variasjonen og bredden er imidlertid ikke direkte synlig når emnene heter SPESIALISERT EMNE I NORRØN FILOLOGI I, II, III, IV, og emneplanene ikke gir andre opplysninger om innhold enn at

fagene «omfattar eit tema frå norrøn filologi, anten av språkleg eller litterær art eller ein kombinasjon av dei to. Tilbodet av tema vil skifte frå semester til semester». Denne vagheten er forståelig med tanke på at emnene på 300-nivå er såkalte «ferskvarekurs», for å bruke fagmiljøets egen betegnelse. I praksis blir det gjerne gitt felles undervisning på 200-/300-nivå, som gjør det mulig å dekke ulike emner på bachelor- og masternivå. Dette sikrer dessuten variasjon og fleksibilitet og har sin begrunnelse i forskningsbasert undervisning. På den andre siden kan en utfordring være at undervisningen i stor grad er personavhengig; innholdet i det helhetlige studieprogrammet vil avhenge av hvilke personer fagmiljøet har tilgjengelig i tillegg til sine fast ansatte, samt hva slags forskningsprofil og interesser vedkommende har. Rent konkret bør en se om emneplanene kan suppleres med enkelte eksempler på mulige temaer og/eller aktuelle forskningsfelt. Dette kan bidra til å vekke interesse for masterstudiet. I tillegg er det aktuelt, som nevnt ovenfor, å gå gjennom eksamensordningen i flere av masteremnene og der nødvendig, fjerne valgmuligheter mellom ulike vurderingsformer.

Fellesundervisningen på 200- og 300-nivå reiser dessuten et annet spørsmål, også kommentert i rapporten fra forrige programsensor. Det gjelder å ta stilling til om en burde praktisere en nivåddifferensiering i emnene, slik at kandidatene på masternivå har for eksempel ett ekstra arbeidskrav, mer omfattende/krevende pensum, må skrive en lengre semesteroppgave eller liknende. Dessuten må det framgå om de eventuelt blir vurdert ut fra noe høyere krav.

NOFI303 har prøveforelesning som vurderingsform, noe som oppleves som positivt utfordrende. Det er imidlertid uklart ut fra emneplanen hvorfor kandidaten rett før forelesningen skal levere en skriftlig versjon av foredraget til eksamenskommissjonen, når det videre står opplyst at karakteren blir fastsatt på grunnlag av det muntlige foredraget. NOFI350 NORRØN FILOLOGI MASTEROPPGÅVE har justerende muntlig eksamen etter innlevering av masteroppgave. En bør gjerne fortsette med denne ordningen, hvis mulig.

III HF2018 – endringer og konsekvenser

Programsensorrapporten fra 2015 avsluttet med et forslag om at fagmiljøet nå etter gjennomført omfattende revideringsarbeid burde få mulighet til å bruke tid på å innarbeide programmene. Den pågående utredning og revidering av fakultetets studieprogramportefølje, prosjekt HF2018, gjør det likevel nødvendig med en del endringer. Informasjonen på nett og samtalene med fagmiljøet belyser planer og endringsforslag, men det må sies at mye fortsatt framstår som uavklart. Derfor er det foreløpig vanskelig å ta stilling til hvilke endringer som faktisk vil gjelde, og hva slags konsekvenser disse vil få over tid.

Ut fra tilgjengelig informasjon kan en gå ut fra at det skjer en omlegging av eksisterende studieprogrammer. NORRØN FILOLOGI skal etter planen inngå i et felles program med NORDISK SPRÅK OG LITTERATUR og NORSK SOM ANDRESPRÅK. Mens tidligere saksdokumenter gir innsikt i planer der også SPRÅKVITENSKAP var foreslått som en studieretning i samme program, opplyser fagmiljøet nå at dette ikke lenger er aktuelt. Denne avgjørelsen framstår som logisk og kan på alle måter støttes. Videre har jeg ut fra *Rapport fra prosjektgruppen HF2018* (datert 27.09.2016) som blant annet inneholder sammendrag av programsjissene og rapportene fra arbeidsgruppene, notert at norrøn filologi i tillegg samarbeidet med andre fagmiljøer om et bachelor- og masterprogram i kulturhistorie og filologi. Det var altså tenkt at norrønt kunne utgjøre en studieretning i to ulike program. På møtet i november opplyste imidlertid representanten for fagmiljøet at dette ikke lenger regnes som en gjennomførbar plan – basert på oppdatert informasjon de har mottatt. Det er i så fall beklagelig at

fagmiljøet har brukt ekstra tid og ressurser på å kartlegge alternativ som egentlig ikke ble regnet som realistiske. I kommentaren angående studieadministrative forhold står det i den ovennevnte programskissen følgende om norrønt: «Norrønt er studieretning også i nordisk. Ved å være studieretning i to program må opptaksrammen deles. Med en så liten ramme som norrønt har er ikke dette nødvendigvis ønskelig. Det kan også [sic!] vanskelig å profilere norrønt som studieretning under to ulike programprofiler».

Når det derimot gjelder de nå mer eller mindre fastsatte planer om felles program under de foreløpige paraplybetegnelse BACHELORPROGRAM I NORDISK og MASTERPROGRAM I NORDISK, er dette fra fagmiljøets perspektiv en akseptabel løsning. Spørsmålet er imidlertid i hvor stor grad de ulike studieretningene som inngår i programmene, fortsatt vil være direkte synlige. Fagmiljøet forteller at de er blitt lovet synlighet, ikke minst ved informasjonssøking på nett. Det er viktig at en i den videre prosessen sørger for at dette faktisk skjer. En må videreføre muligheter til å profilere og utvikle fagområdenes identitet, noe som ikke minst har betydning i internasjonalt forsknings samarbeid.

I rapporten fra arbeidsgruppen J, Nordisk og lingvistikk, er det ellers utredet om muligheter for fellesemner og reduksjon av undervisningsomfang. Siden undervisningsomfanget i norrøn filologi allerede er begrenset, blir reduksjonen for deres vedkommende ikke så stor – det tilsvarer omtrent 10 studiepoeng. På den andre siden kan noen fellesemner i nordiskprogrammet komme til å bidra til at norrønt som fag i større grad blir synlig for flere studenter.

De ulike praktiske og ikke minst økonomiske konsekvenser som følger av HF2018, er det umulig å evaluere på det nåværende tidspunktet, uten at dette blir synsing. Sparingstiltak og reduksjoner som gjennomføres vil ikke nødvendigvis resultere i faktisk økende samfunnsøkonomisk lønnsomhet, selvsagt avhengig av hvilke kriterier denne lønnsomheten måles ut fra. Dette kan som kjent heller ikke være et hovedargument for omstrukturering av studietilbud i humanistiske fag, selv om det er forståelig at vedvarende utfordringer må adresseres. Samtidig viser saksdokumenter at det fra fakultetets side foreløpig heller vektlegges som nødvendig å skape mer robuste fagmiljø. Ideelt sett kan dette på sikt bidra til at også mindre fag vil kunne overleve. Når fagmiljøene i norrøn filologi nasjonalt og internasjonalt opplever utfordringer og nedgangstid, er det selvsagt positivt å se på denne pågående prosessen som en mulig måte å styrke fagområdet på. Dette må etter min mening dessuten ses i sammenheng med satsningen på arbeidet med middelalderklyngen ved UiB der norrøn filologi vil utgjøre et viktig fagområde.

Med vennlig hilsen,

Kristel Zilmer